

IVAN SZABÓ

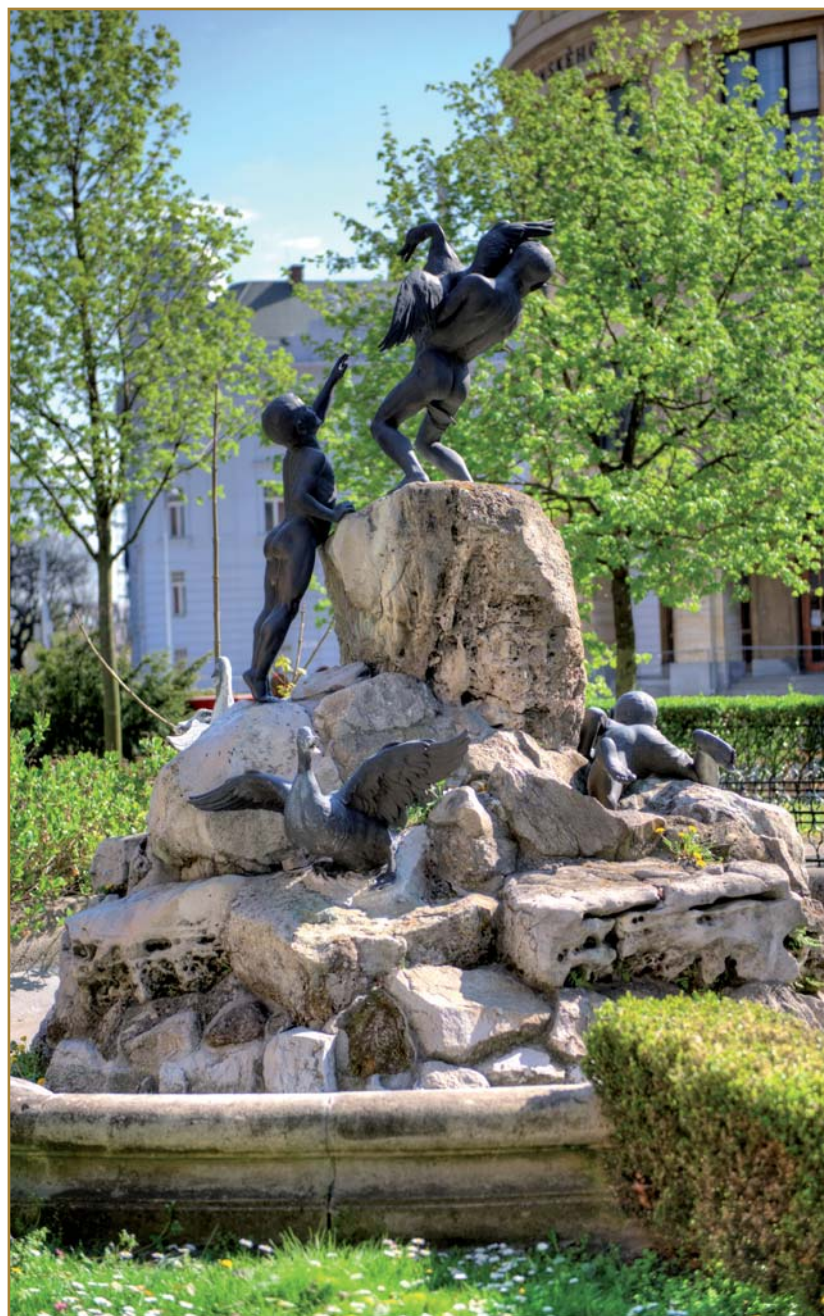
PREŠPORSKO-BRATISLAVSKÉ HISTORKY

IVAN SZABÓ

PREŠPORSKO-BRATISLAVSKÉ --- HISTORKY

IVAN SZABÓ

PREŠPORSKO-BRATISLAVSKÉ --- HISTORKY

Text © Ivan Szabó

Photographs © Eduard Drobný, Vladimír Fecko, Perfekt's archive, Michal Zika's private collection of historical postcards

Design © Veronika Sabovčíková, Perfekt 2015

Slovak edition © Perfekt 2015

Realizované s finančnou podporou Združenia vydavateľov a kníhkupcov Slovenskej republiky.

Vydané s príspevkom hlavného mesta SR Bratislavy,
grantového programu ARS BRATISLAVENSIS.

PREŠPORSKO-BRATISLAVSKÉ HISTORKY

Autor textu: Ivan Szabó

Texty pod obrázkami: Štefan Holčík

Fotografie: Eduard Drobný, Vladimír Fecko, archív vydavateľstva Perfekt,
súkromná zbierka dobových pohľadníc Michala Ziku

Editorka: Magdaléna Gocníková

Jazyková redaktorka: Zuzana Vrábelová

Grafická úprava: Veronika Sabovčíková, DTP Perfekt

Vydal Perfekt, a. s., Karpatská 7, 811 05 Bratislava, ako svoju 710. publikáciu.

Rok vydania 2015

Prvé vydanie

Tlač: FINIDR, s. r. o., Český Těšín

Knihu si môžete objednať vo vydavateľstve PERFEKT, Karpatská 7, 811 05, Bratislava 1,
fax: 02/52 49 97 88, e-mail: odbyt@perfekt.sk alebo kúpiť na rovnakej adrese
v Kníhkupectve Vojtecha Zamarovského alebo na www.perfekt.sk s 30 % zľavou.

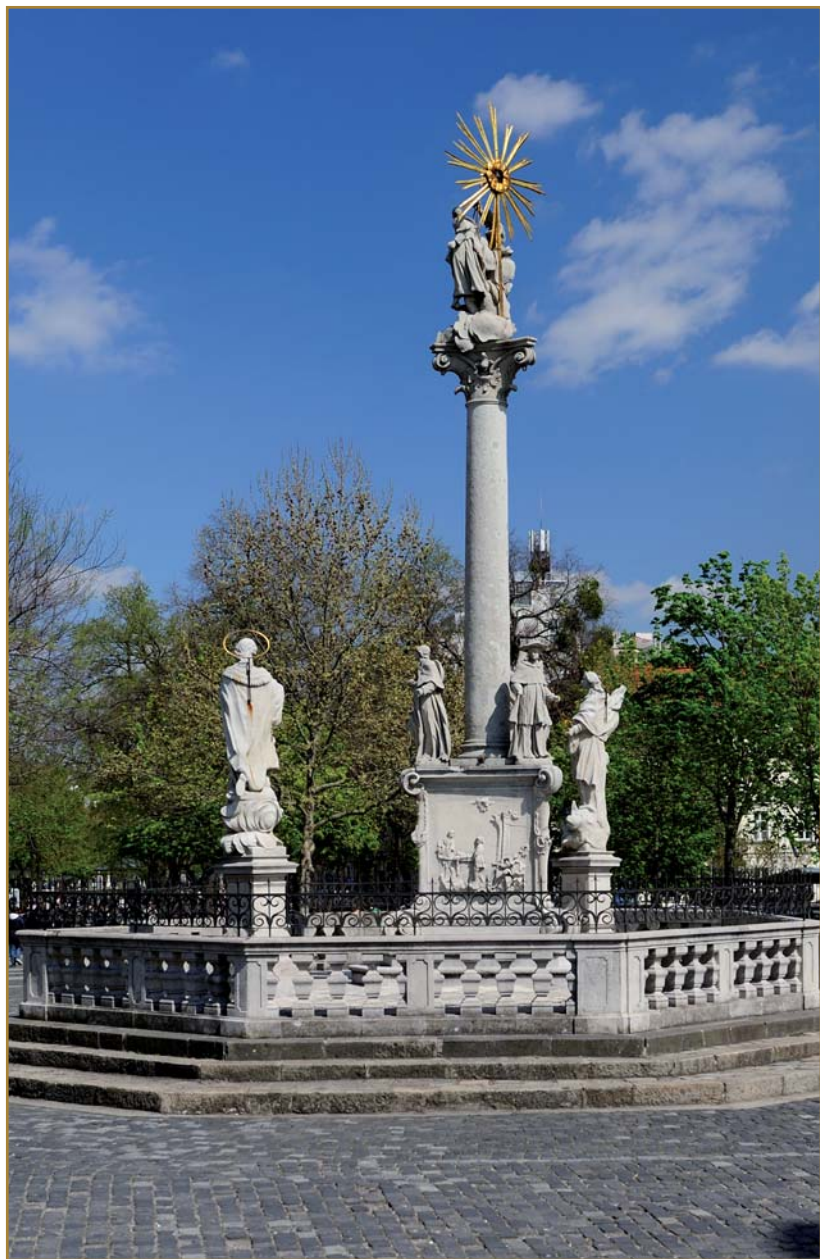
Elektronickú verziu tejto knihy si môžete kúpiť na internetových portáloch
www.martinus.sk, www.dibuk.sk a ďalších.

ISBN 978-80-8046-712-8

www.perfekt.sk

Nie všetko, čo sa odohralo v histórii, sa dostalo na stránky kníh, ktoré zaznamenali veľké dejiny. Popri významných udalostiach sa prihodili aj malé vzrušujúce udalosti, na ktoré sa časom zabudlo. No tieto epizódy či historky tu existovali a často niesli v sebe neoficiálnu pečať doby, v ktorej vznikli. Poľudšťili udalosti, ktoré suchopárni historici či kronikári zaznamenali stroho a bez emócií. Na tieto historky storočia sadal prach. Bolo potrebné sfúknuť ho a čitateľom predložiť epizódy na čítanie. Lebo aj z nich sa skladá mozaika histórie.

autor

Morový stĺp na Rybnom námestí v roku 2014

VYÚDENÁ POŠTA

Ľudí voľakedy trápili epidémie, proti ktorým sa nedokázali účinne brániť. Jednou z nich bol mor. Táto smrteľná a nevyliciteľná choroba vypukla roku 1710 v Bratislave. Boj proti jej rozširovaniu sa začal karanténou. Richtár nariadil zatvoriť všetky mestské brány, až na jednu takzvanú malú. Kto chcel vstúpiť do mesta, musel sa pred bránou podrobiť prehliadke a dostal zdravotný pas. Novovzniknuté sanitné komisie kontrolovali domy, či sa v nich nenachádza cudzinec bez pasu. Prísna kontrola sa vzťahovala najmä na hostince. Šíriteľmi nákazy boli zvyčajne žobráci, ktorí sa potulovali z miesta na miesto. Tých magistrát ihneď vykázal za mestské brány. Mor sa šírila aj v iných častiach krajiny, preto platilo kráľovské nariadenie, v ktorom sa prikazovalo, aby sa pošta adresovaná do Prešporka najskôr zhromažďovala na petržalskej strane Dunaja. Poštári pre ňu chodili každý deň, no museli ju najskôr „vyúdiť“ v dyme z pecí, kde horelo predovšetkým borovicové drevo. Podľa vtedaj-

Morový stĺp a Hviezdoslavovo námestie, vtedy Kossuth Lajos tér, okolo roku 1905

ších lekárov to bol najvhodnejší oščiteľ zásielok od morových baktérií. V ďalšom z protinákazových opatrení sa uvádzalo, že nielen poštu, ale aj ľudí prichádzajúcich do mesta treba „*namočiť do octu, vydymiť a pri peciach k tomu určených vysušiť*“.

Domy, v ktorých sa vyskytla nákaza, označovali bielym krížom. Styk s obyvateľmi takýchto domov bol prísne zakázaný. Roku 1712 v Prešporku evidovali šesťstoosemdesiat domov označených bielym krížom. Veľa chorých ležalo aj v mestských lazaretoch. Jeden z nich bol na Špitálskej ulici.

Pre stolárov platilo nariadenie, v ktorom sa prikazovalo, aby rakvy vyrábali iba z tenkých dosák, aby sa „*mŕtvolý čo najskôr rozložili*“.

Ak zomrel človek postihnutý morom a konal sa pohreb, hrobári museli pred smútočným pohrebným sprievodom pochodovať s veľkými bielymi palicami. Mestské direktorium určilo miesto, kde sa obeť epidémie pochovávali.

Mor sa podarilo zažehnať až v januári roku 1714.

Spomienku na kruté roky epidémie pripomína morový stĺp na Rybnom námestí. Mesto ním poďakovalo trojici svätých – Ondrejovi, Rochovi a Karolovi Boromejskému za to, že epidémia ustúpila.

Rybné námestie okolo 1935, v pozadí je dnes už zbúraná židovská synagóga.

ZLATO V DUNAJI

Zlato sa na Slovensku nenachádzalo iba v horninách a neťažilo sa iba v Banskej Štiavnici či v Kremnici. Nachádzalo sa aj v niektorých potokoch a riekach, predovšetkým v Dunaji, ktorý z jednej strany obopínal Prešporok. Legenda o prešporskom dunajskom zlate sa nezachovala, no historická pamäť zaznamenala, ako vznikol názov starej pridunajskej obce Zlatná na Ostrove ležiacej od Prešporka čo by kameňom dohodil. Kedysi dávno sa mládenci plavili za svojimi dievčatami na člnoch cez rozvodnený Dunaj. Jedného dňa zafúkal silný vietor a z klobúka jedného mládenca odviaľ červenú ružu – dar od jeho vyvolenej. Nešťastný šuhaj sa vybral hľadať stratenú ružu, ktorú vietor odviaľ do vody a potom vymrštil medzi osiky na breh. Hľadal ju v kroví i na piesočnatom brehu. Po troch dňoch ju našiel na brehu rieky, no ruža nebola červená, ale žltá. Nalepil sa na ňu zlatý prášok z Dunaja. Keďže sa to stalo blízko nejakej usadlosti, tak dostala zlaté meno. Pamätníci spomínajú, že kedysi sa Žitnému ostrovu, kadiaľ preteká Dunaj, hovorilo aj Zlatý kút či Zlatá záhrada. To preto, lebo ryžovanie zlata z Dunaja bolo po poľovníctve a rybárstve tretie najrozšírenejšie zamestnanie v povodí Dunaja.

Roku 1749 vydala cisárovná Mária Terézia ryžovací patent pre Uhorsko. V ňom zakotvila práva a povinnosti ryžovačov zlata. Koľko zlata

Most cisára Františka Jozefa okolo roku 1900, v súčasnosti je v rekonštrukcii.

sa vtedy z Dunaja presne ťažilo, nevieme. Dunajskí ryžovači zlata sa to snažili zatajiť, aj keď im povinnosti prikazovali nález zverejniť. Podľa dostupných štatistík ťažili v rokoch 1878 až 1890 ročne priemerne štyri kilogramy zlata. Dunajskí ryžovači pracovali tak, že natiahli na drevenú lavicu psiu kožu a na ňu nanášali štrk a piesok, ktorý vymývali vodou. Čiastočky zlata sa zachytili v srsti...

O ťažbe zlata na Dunaji jestvujú aj novšie zvesti. Roku 1935 *Národné listy* uverejnili správu, že roku 1936 sa začne ťažba dunajského zlata v obci Kližská Nemá. V novinách stálo: „*Vlani prenajalo Ministerstvo verejných prác spoločnosti Aurea na Žitnom ostrove tridsať štvorcových kilometrov. Územie je bohaté zlatonosné, má hodnotu najmenej tri miliardy korún. Náplavy zlatonosného štrku a piesku siahajú do hĺbky 20-40 metrov. V prvom roku spoločnosť spracuje milión kubíkov zlatonosného štrku. Denná ťažba bude činiť kilogram zlata... Ťažba zlata môže znamenať prácu pre ďalšie generácie na mnoho rokov.*“

Roku 1936 sa na Dunaji zjavil malý bager, potom ho nahradil väčší. Ten zmontovali v bratislavskom Zimnom prístave a na vlečnom člne pustili dolu prúdom až na ryžovisko. Neistá politická situácia a blížiaci sa druhá svetová vojna ťažbu zlata prerušila. Po vojne sa s takýmto veľkým projektom ryžovania zlata na Dunaji už nepočítalo. Nepočíta sa s ním ani dnes.

Pohľad na mesto z južného brehu Dunaja okolo roku 1940